

11th Marathi Digest Chapter 5.2 व्याकरण काव्यगुण Textbook Questions and Answers

कृती

प्रश्न 1.

खालील तक् पूर्ण करा.

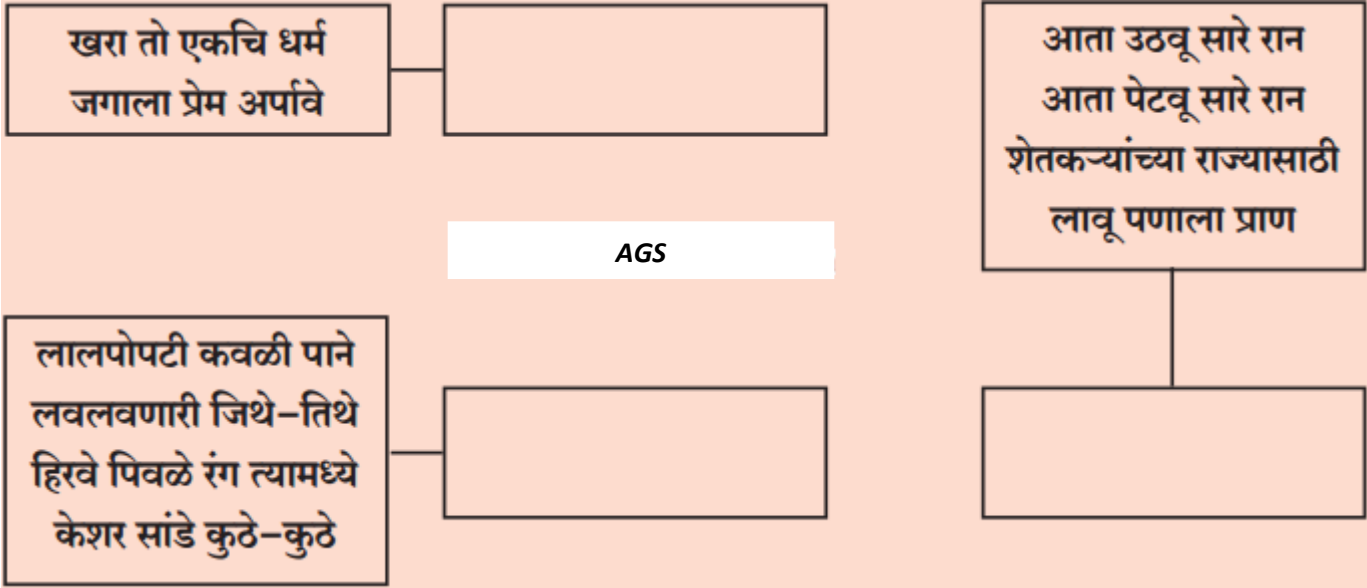
क्र.	काव्यगुण	अर्थ	वैशिष्ट्ये
(१)	प्रसाद	AGS	
(२)	माधुर्य		गोडवा, नादमाधुर्य, गेयता
(३)	ओज	ओज म्हणजे भाषेतील आवेश	

उत्तर:

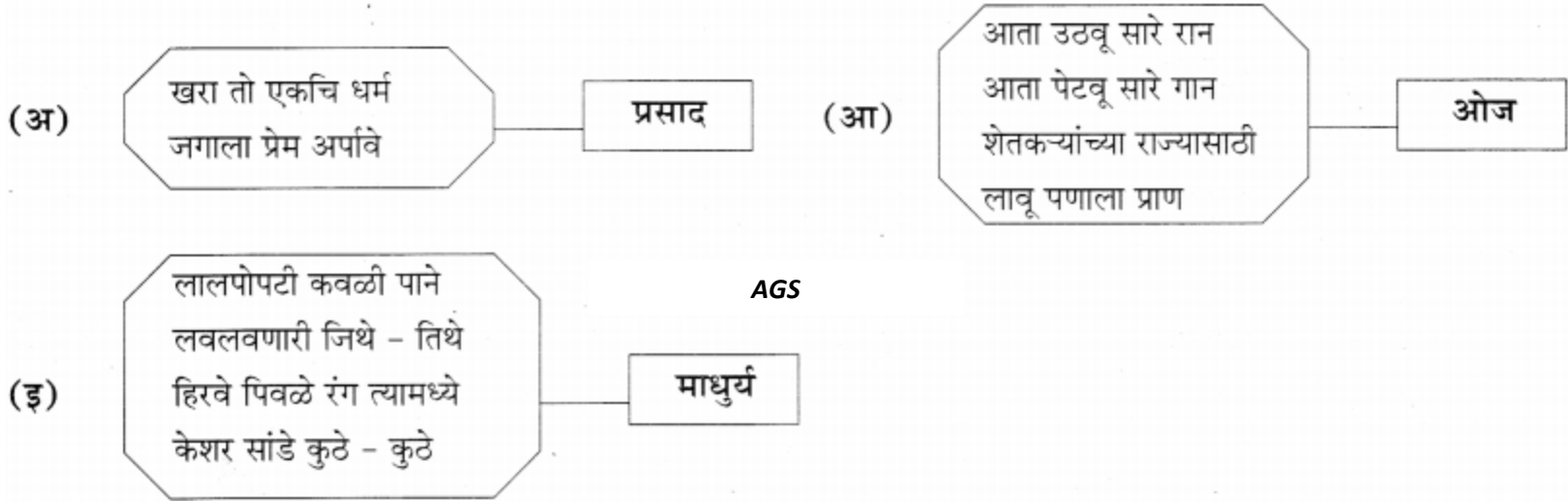
क्र.	काव्यगुण	अर्थ	वैशिष्ट्ये
(१)	प्रसाद	प्रसाद म्हणजे अर्थ सुलभता	सोपी, सुबोध व चटकन अर्थ समजणारी रचना
(२)	माधुर्य	माधुर्य म्हणजे गोडवा.	गोडवा, नादमाधुर्य, गेयता
(३)	ओज	ओज म्हणजे भाषेतील आवेश	वीर व रौद्र रसांना पुष्टीकारक/पुष्टी देणारी

प्रश्न 2.

खालील उदाहरणांमधील काव्यगुण ओळखा

उत्तर:

प्रश्न 3.

वाचा. चौकिती काव्गुण वलहा.

सु बो ध का व्य र च ना	र च ने त गो ड वा अ स तो	स्फू र्ति दा यी का व्य र च ना
	AGS	

उत्तर:

(अ)	प्रसाद	(आ)	माधुर्य	(इ)	ओज
	सु बो ध का व्य र च ना		र च ने त गो ड वा अ स तो		स्फू र्ति दा यी का व्य र च ना

11th Marathi Book Answers Chapter 5.2 व्याकरण काव्यगुण Additional Important Questions and Answers

सरावासाठी कृती

प्रश्न 1.

खालील पदयपंक्तीतील काव्यगुण लिहा.

उत्तर:

(१)	तुजसाठीं मरण तें जनन तुजवीण जनन तें मरण तुज सकल चराचर शरण	ओज	(२)	पडवळा - भोपळ्यांचीं आळीं ठेविलीं भाजून, शेणी ठेविल्या रचून	प्रसाद
	AGS				
(३)	पाण्यात उतरूनी माझे, मन खडकावर बसताना थुई थुई नाचरे पाणी, मज दिसते रे हसताना	माधुर्य	(४)	चिडून चिडून सांडत होते ऊन तेव्हाही शब्दांनीच सावली धरली, दिवसाही दाटायचा अंधार तेव्हा शब्दांनीच हातात बिजली दिली	ओज
				AGS	
(५)	माझा मराठाचि बोलु कौतुकें। परि अमृतातेही पैजां जिंकें ऐसी अक्षरें रसिकें। मेळवीन	माधुर्य	(६)	माझ्या आईने पैजण सोडून, नाजूक, हलक्या, तोरड्या घालायला सुरुवात केली	प्रसाद

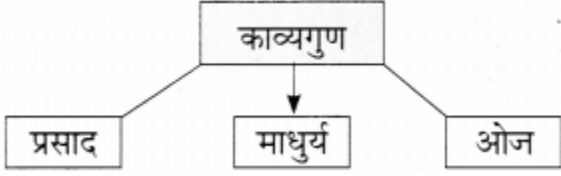
काव्यगुण प्रास्ताविक:

मानवी जीवनात शब्दांचे, वाणीच्या व्यापाराचे महत्त्व अनन्यसाधारण आहे. मानवी मनात कोमलतेपासून कठोरतेपर्यंत अनेकविध भाव निर्माण करण्याचे सामर्थ्य शब्दांत असते.

प्रत्येक व्यक्तीत काही समान तर काही विशेष गुण असतात. व्यक्तीप्रमाणेच सर्जनशील लेखनात काही गुण असतात. अशा या गुणांमुळेच ती वाङ्मयीन रचना उठावदार व प्रभावी होण्यास मदत होते. प्रसाद, माधुर्य व ओज या काव्यगुणांमुळेच अभिव्यक्ती परिणामकारक होते. पदय असो वा गदय वाचकांच्या अंतःकरणाला भिडण्याची शक्ती काव्यगुणांमध्ये असते. काव्यात्मक गुणांमुळे साहित्यभाषेला सौंदर्याचा एक अनोखा साज चढतो.

काव्यगुण:

अभिव्यक्तीस पोषक असे योजलेले शब्द असतील तर काव्याची शोभा वाढते. काव्यरचनेतील अनेक काव्यगुणांपैकी प्रसाद, माधुर्य व ओज हे तीन गुण महत्त्वाचे आहेत.

काव्यगुणातील शब्दांची वैशिष्ट्ये:

- सोपे, सुटसुटीत व उच्चारण्यास सहजसुलभ असे शब्द
- शब्दांमधील नादमधुरता - कोमल व मृदु वर्णांच्या योजनेत ते शब्द कानाला मधुर, सुखद व नादमाधुर्यामुळे ते गुणागुणावसे वाटतात.
- शब्दांमधील गेयता व त्या शब्दांच्या अर्थाचा आंतरिक गोडवा.
- काव्यपंक्तीतून व्यक्त होणारा भाव.

काव्यगुण असणाऱ्या शब्दांमधून काव्याची शोभा वाढते. ती काव्यरचना श्रवणीय ठरते. रसिकांना त्या पंक्ती, विधाने सहजपणे मुखोद्गत होतात कवितेचे रसग्रहण करताना काव्यगुण सांगणे आवश्यक असते.

काव्यगुण प्रकार व त्यांची वैशिष्ट्ये:

प्रसाद	माधुर्य	ओज
(१) प्रसाद म्हणजे सुलभता वा सोपेपणा. ऐकल्यानंतर वा वाचल्यानंतर सहज अर्थबोध करून देणारा गुण.	(१) माधुर्य म्हणजेच गोडवा. सोप्या शब्दांप्रमाणेच कोमल वा मृदुवर्ण असलेले शब्द ऐकायला मधुर व सुखद वाटतात.	(१) ओज म्हणजे भाषेतील आवेश, उत्साह वा जोमदारपणा या गुणांमुळे अंगात विरशी संचारते. जोश उत्पन्न होतो. उत्साह निर्माण होतो.
(२) हा काव्य गुण सर्व रसांना पुष्टी देतो.	(२) या काव्यगुणात मृदु वर्णांचा वापर केला जातो.	(२) हा काव्यगुण वीर व रौद्र रसांना पुष्टीकारक आहे.
(३) नित्य परिचयाचे शब्द व सहज, स्वाभाविक अशी वाक्यरचना.	(३) अनुस्वार, ऱ्हस्व शब्द इ. मुळे कर्णमधुरता येते.	(३) या काव्यगुणात अंतःकरणास उद्दीपित करण्याचा गुणधर्म असतो.
(४) साधी, सोपी सरळ अशी शब्दरचना.	(४) रचनेतील गोडव्यामुळे मनाला प्रसन्नता प्राप्त होऊन आनंद मिळतो.	(४) जोडाक्षरे, कठोर वर्ण, दीर्घ सामासिक शब्दांचा, संयुक्त व्यंजनांचा वापर.
(५) साधी, सुबोध व चटकन अर्थ समजणारी रचना म्हणजे प्रासादिक रचना.	(५) चित्तवृत्ती तल्लीन होतात अशा प्रकारची माधुर्य रचना.	(५) उत्साह, आदेश वा जोरदारपणा यांनी युक्त रचना. AGS
<div>उदा.</div> <p>हिरवे हिरवे गार गालिचे हरित तृणांच्या मखमालीचे त्या सुंदर मखमालीवरती फुलराणी ती खेळत होती - बालकवी</p> <p>AGS</p> <p>आई म्हणोनी कोणी आईस हाक मारी - यशवंत</p> <p>कविवर्य भा. रा. तांबे, गदिमा यांच्या कविता म्हणजे प्रासादिक काव्याचे उत्तम नमुनेच!</p>	<div>उदा.</div> <p>घेई छंद मकरंद, प्रिय हा मिलिंद मधुसेवनानंद स्वच्छंद, हा धुंद मिटता कमल दल होई बंदी भुंग तरि सोडिना ध्यास, गुंजनात दंग - पुरुषोत्तम दारव्हेकर</p> <p>गडद निळे गडद निळे जलद भरुनी आले शीतल तनु चपळ चरण अनिलगण निघाले. - बा. भ. बोरकर</p> <p>सानेगुरुजी, गो.नी. दांडेकर यांचे लेखन माधुर्य गुणांनी युक्त आहे.</p>	<div>उदा.</div> <p>खडककाजळी घोटुनि तुमचे मनगट बाहू घडलेले कडेकपारी मधील वणवे उरात तुमच्या दडलेले काबुल - कंदहार पथावर डंके तुमचे झडलेले - कुसुमाग्रज.</p> <p>जिंकू किंवा मरू माणुसकीच्या शत्रुसंगे युद्ध आमुचे सुरू. AGS</p> <p>- गदिमा</p> <p>स्वातंत्र्यवीर सावरकरांच्या बहुतांश कविता ओज गुणयुक्त आहेत.</p>